

KURMAI-RÁTI SZILVIA

A DIPLOMA PREDESZTINÁL...

Jobb, ha az ember lánya nem kezdi el fejtegetni főiskolai kukoricázásának szereit, mert annak se vége, se hossza nem lenne. A lényeg, hogy öt év után a rektor neked is a kezvedbe nyomja a diplomádat, s mehetsz vele, amerre látsz. Ezután átveszed a gratulációs virágcsokrokat szülőktől, rokonoktól, barátoktól. Este táncolsz, mulatsz a sorstársaiddal: azt hiszitek, a diplomának örültök így. Ám tévedtek. Az tesz boldoggá mindenkit, hogy vége a frász-közeli állapotoknak (i.e.: vizsgaidőszaknak). A másnap reggeli ébredés a súlyos ráébredést is magával hozza (*Öt évvel mesterségesen meghosszabbítottam a gyermekkoromat. Ma viszont felnőtt lettem. Mi lesz ezután?*). Üres tekinteted a padlón. A diploma jut eszedbe. Milyen is a színe? Még el sem olvastad, mi áll benne. Körbepásztázod a szobádat. HOL VAN a diplomád? Hirtelen eszedbe jut, hogy odaadtad anyukádnak, miután véget ért az ünnepség (*Tessék, anyuka, íme a diplomám: ezért gürcöltél és spóroltál a háztartási költségeken. Csak meg ne bándd!*).

Lassan tudakozódní próbálsz a lehetőségeidről. A lehetetlenségeidről is (igazán sajnálják, de az általad ismert városi iskolákban nincsen megüresedett állás). Kétségbe esel, amikor egykori „második otthonodban” (szülőfaludban!) a nagyra becsült igazgatóúr szóra sem méltat, amikor tisztelettel tanári állás felől érdeklődsz nála. Otthon anyuka jajveszékel, szidja a nagyra becsült igazgatóurat, majd rájön, hogy az illető szegről-végről rokonok. Kapkodni kezd, felhúzza az ünneplő nadrágját, s elszántan indulni készül az iskolába, hogy a diri szeme közé nézzen. Erélyesen kéred, ne menjen oda se fenyegetőzni, se megalázkodni. És azért sem lankadsz el. Most jössz rá, hogy létezik egy foglalkoztatásügyi hivatal, és nyilvántartásba vétetheted magadat a „birzsán”.

Hónod alatt egy paksamétányi fénymásolattal (a kért dokumentumok másai) belépsz a várakozóba. Meglepetten veszed tudomásul, hogy már harmincadmagaddal egyetemben próbálsz előrébb jutni a szűk folyosón. Mégcsak a díszpécsér (ügyfélszolgálatos) hölgy vagy úr arcával sem tudsz megbarátkozni, mert embertömeg öleli körül. Senki nem beszélget senkivel. Inkább ellenséges a hangulat. Mintha félténék tőled a még meg sem kapott állásokat, vagy attól tartanának, hogy „blátod” van valamelyik hivatalnok-

nál, s rögtön be akarsz menni, holott ők már régóta a sorokra várnak (amennyire ironikus az egész, annyira valószínű is ez a gondolkodásmód egyes esetekben). A sor olyan lassan halad előre, mintha hátulról húznák visszafelé. Persze, nem húzza senki. Felpaprikázódik a hangulat, amikor egy ukrán köntösbe burkolózott női hang közöl a népnek valamit (vége az ügyfélfogadásnak, mert elromlott a számítógépük). Ukránul azonban csak annyit értettél biztosan, hogy a hölgyike az imént valamiféle számítógépről tett említést. Értetlenül meredsz a kifaroló embertömegre. Mindenki szitkozódva oldalog el, egy magas férfi úgy belerúg az ajtóba, hogy megreccsen... Tanácstalanul ácsorogsz a hivatal ajtaja előtt, immár senki nincs előtted...

„KI IDE BETÉRSZ, HAGYJ FEL MINDEN REMÉNNYEL!” ?

Aztán, hogy a fenti szituációban ki mit cselekszik, nem tudom. Számmomra (mert bizony ott álltam) két variáció kínálkozott: utána rohanok és megkérdem egy szitkozódót, hogy mit mondott a nő, vagy megkérdem magától a nőtől. Az utóbbi mellett döntve (tegnap még az előbbi mellett döntöttem volna, ma viszont rájöttem, hogy aki titokban próbál érvényesülni, az szélmalomharcot vív) tétován bekopogtattam az ajtón.

– *Scso vi khotyili?* – mordult rám az ügyfélszolgálatos köszönés helyett (karcsú volt, széparcú, de a hangneme és a hangsúlya inkább egy sárkányhoz illett volna).

– *Dobrij deny, vibacste, brala ci dokumentyi, ja vcsitelyka, vákánsziju khocsu bi otrimáti* (Ezt a mondatot már az ajtóban ülve begyakoroltam, nyögés, akadozás nélkül adtam elő, szempilláimat okosan megrebegetve. Görcsös koncentrációban mégis tősgyökeres magyar, tájshólásban beszélő, nyelveket nem ismerő nagymamám villant az agyamba, mintha ő próbált volna ukránul beszélni az én számon keresztül).

A sárkánymodorú szépségkirálynő szemöldökét összeráncolta, s ennyit mondott:

– *Nyicsoho ne rozumiju.*

Ezt furcsállom egyes ukránokban. A magyar ember már izzad, úgy összpontosít az ukrán nyelvre, könyörögve ejti ki a szavakat, a táncoló hangsúlyokat is megpróbálja elhelyezni valahol. A jutalma pedig ennyi: *nyicsoho ne rozumiju*. Nem értékeli ezek az ember erőfeszítését. Még meg is alázzák. Nem egyszer kerültem ezidáig olyan élethelyzetekbe, amikor ukrán

emberek beszéltek hozzám ötszavas magyar szókinccsárral, s mégis megértettem, amit mondani akartak. Egy minimális toleranciakészség kérdése az egész. Egyébként meg mit gondolt a kis nő: mit akarhatok ott, a munkaügyi hivatalban? Ugyan, mit akarhat ott száz ember nap mint nap? Magam sem értettem miért, de a leláncolt gályarabokon járt az eszem (az ókor hajóinak „motorjain”), és lélekben osztoztam a szenvedéseikben. Bizony, nyomorult érzés, ha az embert nem veszik emberszámba. Esetemben azért, mert nem ismerek tökéletesen egy olyan nyelvet, amit rám kényszerítettek. Fiatal életem során rengetegszer vágták hozzám olyan élesen, hogy szinte vágott: „UKRAJNÁBAN ÉLSZ, KÖTELEZŐ TUDNOD AZ ÁLLAM-NYELVET!”. Nem vagyok szeparatista-nacionalista-embergyűlölő, csupán a *tiszta ész kritikája* sarkall arra, hogy így tisztítsam ki a szememből az odahányt mondatot: – *Kérem szépen, én a Trianonban ténykedő részeg bácsikkal nem ápoltam egykor közelebbi barátságot. Nagyapát lágerben kínozták azért, mert levegőt merészelt venni egy furcsa állampárt magánlevegőjéből. – Első osztályban oroszul tanították meg velem, hogy jabloko, aztán másnap már ukránul kellett bifláznom ugyanazt a meggyötört almát, de azt a tanító néni sem tudta, pontosan hogyan kell kiejteni „po-ukrajinszki” – Tőlem senki sem kérdezte, hol szeretnék élni... – és a többi, és a többi, hiszen még hosszan fújhatnám a sorakozót szagatott (de valahol mégis összefüggő) érveimnek, ha ugyan létezne egyetlen olyan ukrán állampolgártársam is, aki végighallgatna, történetesen együtt tudna velem érezni. A legtöbb, amit várhatok ilyenkor a klasszikus értetlen arckifejezés és a *nyicsoho ne zrozumiju*. Ugyanakkor úgy vélem, senki nem vetheti a szememre: „Nem tudod az ukránt, mert teszel rá magasról” (bocsánat a kifejezésért).*

Minket (engem és a szülőfalumban lévő kor- és sorstársaimat) változatos intenzitással és vérmérséklettel oktattak a tisztelt középiskolai tanáraink. Volt, aki már az elején feladta a harcot az érdemi nyelvoktatással (magyarán nem tanított semmit), volt, aki a keménykéz politikáját az órán próbálta érvényesíteni (érthetetlen, idegi eredetű kirohanások hevében pofogatta ámuló osztálytársaimat).

Ugyanakkor távol álljon tőlem, hogy kizárólag szubjektív mentségeket hozzak fel arra, miért nem tanultunk meg az iskolában ukránul. Az objektív mentséget maga az egyetemes ukrán tanterv képviseli (büszkén). Ugyanis a nyelvtan rejtelseinek kizárólagos és vég nélküli fürkészése Amazonas-szerű zuhatagot képezett a szemünk elé “ azaz nem szembesülhettünk a lényeggel (élő ukrán beszéddel). Leginkább a párbeszédszerkesztés borzal-

ma lengette damoklészi kardját felettünk, iskolás gyermekek felett, mivel képtelenek voltunk ukrán szavakat egymás mögé rendezni úgy, hogy a hozzájuk csatolt ragok értelmes gondolatokat szüljenek.

A munkaügyiis nővel való konfrontációm kurta történetét röviden ecsetelem (a fentebbi kitérőt tudatosan, s nem szórakozottságból tettem meg). A nő tehát a „*nyicsoho ne zrozumiju*” fölényével (és fölényességével) förmedt rám.

– Munkát szeretnék kapni valahol, hoztam a diplomám és egyéb irataim fénymásolatait “ szóltam magyarul, a *most már minden mindegy* érzésével átitatva.

Válasz helyett (mesterségesen mély sóhajtozások közepette) felállt, behívott egy idősebb nőt, s (pontos köröket leíró szemforgatásai közepette) váltott vele egy pár mondatot, majd rám mutatott. A takarítónőn nem feszült sem divatos kosztüm (így következtettem arra, hogy takarítónő lehet), sem fennhéjázó póz.

– Azt mondja Szvetocska, hogy jöjjön vissza holnap. Elromlott a számítógépük, valószínűleg elveszett a teljes adatbázis, s most rengeteget kell dolgozniuk, hogy helyrehozzák a hibát. Felsőbb utasítás, hogy a nap hátralévő részében innen, az ügyfélszolgálati részlegről is mindenki csak az adatbázis megmentésével foglalkozzon. Ügyfélfogadás holnap reggelig nem lesz. Sajnálom, angyalom – közölte magyarul. Szeme teli volt jóindulattal.

–Értettem. Köszönöm a szíves felvilágosítást és az emberséget. – mosolyogtam rá, és elhagytam az épületet. Magamat is megleptem lehetetlen gondolataimmal, amelyek nem az önsajnálát, hanem a takarítónő választékos, kifejező szófűzése körül forogtak. Vajon miért lett belőle takarítónő? Hiszen lehetne ügyfélszolgálatos is...vagy a kisebbségi jogok ombudsmanja, esetleg kormányzóvivő.